

Com planificar i dissenyar una recerca èticament responsable
Sebastian HENN; Judith MIGGELBRINK; Kathrin HÖRSCHEL-
MANN [ed.] (2022). *Research Ethics in Human Geography*.
Oxon: Routledge, 260 p. ISBN: 978-1-138-58041-1

Anna Ortiz Guitart

Departament de Geografia

Universitat Autònoma de Barcelona

anna.ortiz@uab.cat

 <https://orcid.org/0000-0002-6016-5136>

Per què l'ètica en la recerca és tan important en Geografia humana? Per què hauríem de dedicar més temps a pensar en aquesta qüestió quan ens fem una pregunta de recerca, n'establim uns objectius, la dissenyem, analitzem unes dades, publiquem i en fem difusió? Per què les nostres universitats tenen ja comitès d'ètica i codis de bones pràctiques en la recerca?

La recerca en Geografia humana ha de fer front a un gran nombre de reptes ètics que resulten de les diverses maneres en les quals la recerca afecta els individus i els grups socials amb què es treballen, el seu benestar físic, emocional i econòmic, la seva posició social, així com la seva imatge en un context social ampli. Algunes de les raons més importants de la Geografia humana per tenir en compte l'ètica en la recerca és protegir els altres, minimitzar els danys, avançar en la justícia social, contribuir a la salut i al benestar, fer els barris més segurs o millorar la vida dels infants, entre d'altres. Però més enllà de tenir en compte els dos aspectes ètics claus en una recerca de Geografia humana –el principi de no causar dany i la necessitat d'obtenir el consentiment informat– ens és necessari reflexionar sobre les relacions de poder i les relacions socials en tot procés de la recerca, els requeriments ètics per recollir dades, les exigències institucionals en relació amb la implementació de l'ètica en la recerca, els desafiaments ètics en un context de recerca neoliberal (precarietat, entorn competitiu, presses per publicar en revistes indexades, etc.) i l'educació científica.

Aquest llibre, editat pels geògrafs Sebastian Henn, Judith Miggelbrink i Kathrin Hörschmann, de les universitats alemanyes de Jena, Dresden i Bonn, respectivament, se centra en aquestes qüestions. El volum està estructurat en dues parts i dividit en 14 capítols on 20 autors i autores, principalment d'universitats alemanyes però també d'altres d'universitats d'arreu d'Europa i del

món. Globalment, tots plegats reflexionen sobre l'ètica en la recerca i en la pràctica acadèmica, la millora en la qualitat de la recerca i els mecanismes per garantir l'honestedat, el rigor i la responsabilitat en la recerca.

La primera part del llibre engloba els capítols que reflexionen sobre l'ètica en la recerca posant el focus en diferents aspectes. Al seu torn, la segona part té un vessant més pràctic i se centra en veure com podem comunicar els principis ètics als estudiants de manera que allò après a l'aula pugui fer-se servir en la seva pràctica geogràfica. Tot seguit, presentem algunes de les discussions que volem ressaltar del llibre.

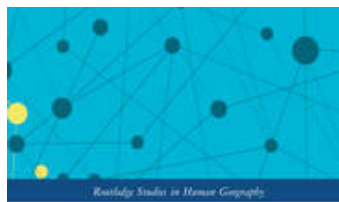
Un primer tema d'anàlisi gira al voltant dels treballs realitzats des de la Geografia humana i la Geografia física i la desigual importància que pren l'ètica en un camp i en l'altre. L'autora del capítol considera que, en general, els geògrafs humans són més conscients del tema ètic que els geògrafs físics perquè s'han confrontat a més reptes ètics (sobre com accedir als participants o sobre com involucrar-se en la recerca, per exemple) i perquè han tingut una major "alfabetització ètica" durant la seva socialització científica. Malgrat tot, hi ha problemes ètics que emergeixen en situacions comparables tant en recerques de Geografia humana com de Geografia física. D'aquesta manera es poden donar relacions de poder desigual entre el coneixement científic i l'indígena o poden aflorar dilemes ètics quan la comunitat local demana que l'investigador/a multipliqui el seu paper i esdevingui també educador/a, comunicador/a o treballador/a de la comunitat.

També es reflexiona sobre la necessitat de trobar noves pràctiques ètiques i metodològiques per respondre millor als reptes de fer recerca amb infants i tenir present la seva diversitat d'interessos i necessitats. Les vides dels infants estan molt institucionalitzades i les seves geografies quotidianes tendeixen a estar molt dirigides pels adults i les normes institucionals, fet que provoca que els investigadors/es poques vegades interactuïn amb els infants en llocs no supervisats pels adults. Per tant, les pràctiques ètiques s'han d'alinejar bé amb les pràctiques institucionals per tal de rebre el vistiplau dels adults responsables o de les escoles. A vegades, però, es poden crear tensions entre el dret de participar dels infants i la participació. Perquè, qui decideix què és el millor per als infants? Les responsabilitats dels pares i mares poden entrar en conflicte amb l'objectiu de respectar i prioritzar les veus dels infants i el poder de prendre la decisió de participar o no en una recerca. Per tal de superar aquests obstacles és important, doncs, reconèixer l'agència dels infants i crear condicions que permetin als participants fer brollar els seus interessos específics, necessitats i preocupacions. D'aquesta manera, per fer una recerca més ètica cal connectar amb el punt de vista dels infants i crear condicions adequades perquè els participants se sentin segurs, recolzats i valorats.

Els dilemes ètics que sorgeixen quan es fa recerca qualitativa amb participants vulnerables, concretament amb refugiats i sol·licitants d'asil, és un altre tema que es discuteix al llibre. Malgrat que és difícil accedir a aquestes persones,

excloure-les de la recerca pot reforçar la seva vulnerabilitat ja que les seves veus i perspectives són sovint invisibilitzades pel discurs acadèmic i públic. La recerca en la vulnerabilitat d'aquestes persones és valuosa però hi ha el risc de contribuir a la seva discriminació, perpetuar els estereotips, homogeneïtzar-les i considerar-les com a persones passives. La Geografia feminista porta anys insistint en la necessitat de fer un gir reflexiu i repensar les asimetries del coneixement i les relacions de poder asimètriques entre investigat/da i investigador/a proposant mètodes i pràctiques per reduir-les.

En aquesta mateixa línia, d'altres autores reflexionen sobre els desequilibris globals en la producció del coneixement i en la clara dominació del Nord Global en les esferes acadèmiques. A partir d'exemples de les seves recerques fetes a Europa de l'Est i Àsia i de l'autoreflexivitat etnogràfica com a investigadores d'universitats occidentals, aquestes autores se centren en les asimetries de poder i en com les diferents tradicions en la producció de coneixement afecten els desafiaments ètics en el treball de camp qualitatiu. Un dels desafiaments

**RESEARCH ETHICS IN
HUMAN GEOGRAPHY**

Edited by
Sebastian Henn, Judith Miggelbrink
and Kathrin Horschelmann

ètics que troben en les seves recerques, relacionades amb l'eurocentrisme i la colonialitat de la producció del coneixement, és la necessitat de desenvolupar solucions per descentrar-la, desmonopolitzar l'autoritat etnogràfica i posicionar les persones col·laboradores (participants) com a productores actives de coneixement. Aquestes autores consideren que dedicar-hi temps –una cosa tan senzilla però tan difícil d'obtenir en un context competitiu com és el nostre sistema universitari que reclama resultats ràpids– és un aspecte molt important per aconseguir aquests objectius. I tenir temps resulta imprescindible per conèixer millor els contextos socials i polítics del lloc on fem la recerca, per fer preguntes

de recerca rellevants als contextos polítics locals, per crear espais de confiança amb els participants –tant abans com després de la recollida de dades– o per fer un retorn a la comunitat.

Un tema delicat tractat al llibre és el desafiament ètic que implica fer recerca en temes sensibles com poden ser activitats il·legals (contraban transfronterer o comerç de diamants, per exemple), ocupacions il·legals, robatoris, grafts, problemes de salut o violència. La sensibilitat en la recerca està associada amb la dificultat i les circumstàncies que generen perill i confronten la persona investigada i la persona investigadora a possibles conseqüències legals i polítiques. Fer recerca en aquests temes pot ser complex ja que els participants poden sentir-se amenaçats o en perill quan creuen que la confidencialitat i l'anonimat poden estar compromeses. Per tal de minimitzar aquests riscos els investigadors/es han de ser molt transparents i raonables en els seus objectius, desenvolupar ade-

quadament instruments metodològics per recollir dades en condicions difícils i dedicar temps per teixir confiança amb els subjectes investigats.

Un dels punts forts del llibre és que tots els capítols van acompanyats de nombrosos exemples sobre recerques fetes pels mateixos autors i autores, localitzades en contextos geogràfics diversos, tant del Nord com del Sud. Fet i fet, fan referència a dilemes ètics que han hagut de fer front al llarg de la seva trajectòria acadèmica. L'extensa i actualitzada bibliografia aportada per a cada capítol fa que el llibre sigui molt adient per a estudiants de màster i doctorat i investigadors i investigadores que vulguin fer una recerca més transparent i honesta.